

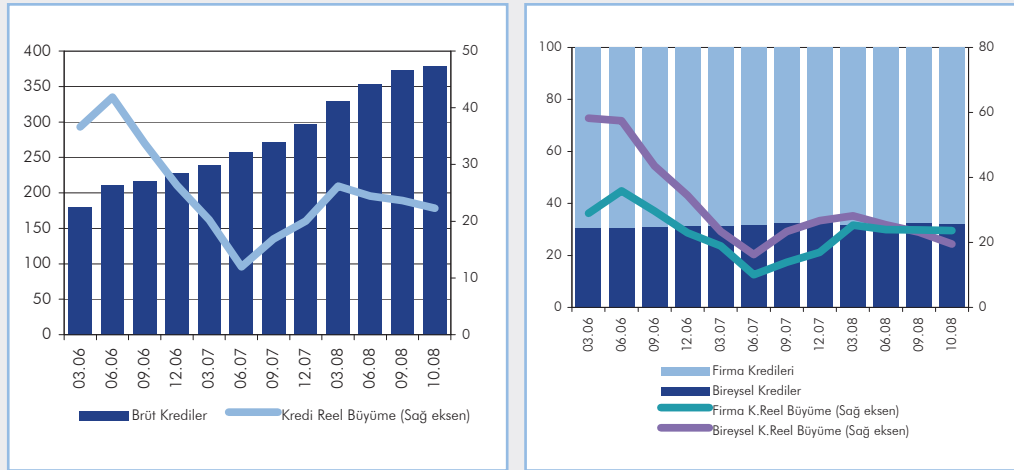
III. BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi

III.1.1. Kredilerin Gelişimi

2002 sonrasında olumlu uluslararası likidite koşulları bankacılık sektörünün yurtdışından fonlama imkanlarını artırarak, kredi büyümesini desteklemiştir. Ancak, küresel piyasalarda yaşanan kriz nedeniyle yurtdışından kaynak sağlamanın zorlaşacağı göz önüne alındığında, önümüzdeki dönemde kredi artış hızının yavaşlaması beklenmektedir.

Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi (Milyar YTL, %)^{1,2,3}

Kaynak: BDDK - TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

(3) Ekim 2008 verisi geçicidir.

2008 yılı Mart ayından itibaren reel artış hızı yavaşlayan brüt kredi hacmi, Ekim ayı sonu itibarıyla 379,3 milyar YTL olmuştur (Grafik III.1).

2008 yılı ikinci yarısına kadar bireysel krediler firma kredilerinden daha hızlı büyümüş ve krediler içindeki payı artmıştır. Ancak, faiz oranlarındaki artışa bağlı olarak bireysel kredilerin yavaşlaması ve YTL'nin hızlı değer kaybı neticesinde bilançolara daha yüksek yansıyan firmaların YP kredileri nedeniyle, firma kredilerinin reel artışı Ağustos ayından itibaren bireysel kredileri geçmiştir (Grafik III.1).

Tablo III.1. Seçilmiş Kredi Oranları¹ (Milyon YTL, %)

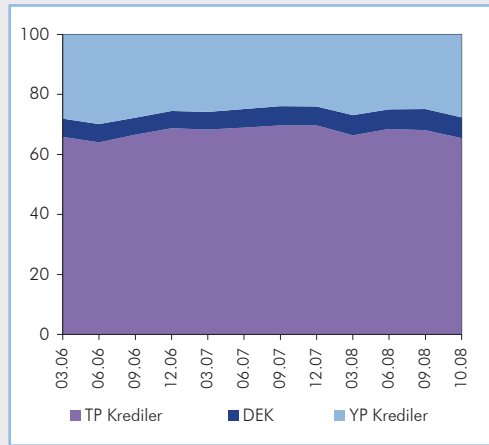
	2006	2007	09.08	10.08
İlk 5 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	127.494	162.452	204.063	209.182
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	58,5	57,7	57,6	58,0
TGA / Toplam Brüt Kredi	4	3,8	3,1	3,1
Kredi / Mevduat	79,9	88,8	93,6	91,9
İlk 10 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	183.154	236.833	298.601	305.225
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	84,1	84,2	84,3	84,7
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,8	3,6	3,0	3,1
Kredi / Mevduat	68,5	77,2	82,6	82,3
Sektör				
Brüt Kredi Toplamı	227.537	295.962	372.716	379.252
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,8	3,5	3,1	3,2
Kredi / Mevduat	74,0	82,9	89,0	87,9

Kaynak : BDDK-TCMB

(1) Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

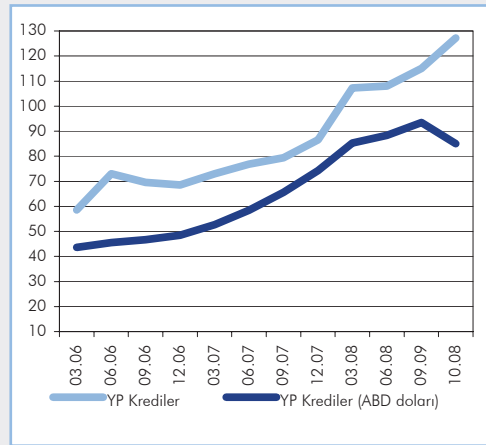
2008 yılı Ekim ayı itibarıyla en fazla kredi kullandıran ilk 5 bankanın toplam krediler içerisindeki payı bir önceki yıl sonuna göre 0,3 puan, ilk 10 bankanın payı ise 0,5 puan artmıştır.

Bankacılık sektörünün büyüyen kredi hacmi sonucu artış eğiliminde olan kredi/mevduat oranında Ekim ayında düşüş görülmektedir. 2008 yılı Eylül ayında yüzde 89 ile en yüksek değerini alan bu oran, Ekim ayında yüzde 87,9' a gerilemiştir (Tablo III.1).

Grafik III.2. Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu¹ (% TGA Hariç)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Ekim 2008 verisi geçicidir.

Grafik III.3. Yabancı Para Kredilerin Gelişimi^{1,2} (Milyar YTL-ABD doları, TGA Hariç)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Ekim 2008 verisi geçicidir.

(2) Bankamız ABD doları döviz alış kuru ile hesaplanmıştır.

Kullandırılan kredilerin TP-YP kompozisyonu ve YP kredilerin gelişimi incelendiğinde; 2008 yılı Ekim ayında yabancı para⁵ kredilerin payının yıl sonuna göre 4,3 puan artışla yüzde

⁵ Dövizle endeksli krediler yabancı para krediler içerisinde değerlendirilmiştir.

34,6'ya yükseldiği ve 127,2 milyar YTL olarak gerçekleştiği görülmektedir. ABD doları cinsinden bakıldığında ise yabancı para kredilerde Ekim ayında bir azalış söz konusudur (Grafik III.2 ve Grafik III.3).

Tablo III.2. Kullanılan Kredilerin Büyüklüklerine Göre Dağılımı (TGA Hariç, %)

	Kredi Tutarı			Müşteri Sayısı		
	2006	2007	09.08	2006	2007	09.08
1 Milyon YTL'den Büyük	42,4	40,6	43,5	0,05	0,06	0,06
501 Bin YTL-1 Milyon YTL	4,9	5,0	4,8	0,05	0,06	0,06
101-500 Bin YTL	12,5	13,6	12,6	0,45	0,56	0,56
51-100 Bin YTL	6,8	7,8	7,6	0,69	0,89	0,94
51 Bin YTL'den Küçük	33,5	33,1	31,5	98,77	98,43	98,38
Genel Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak: BDDK-TCMB

Kredilerin büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; 2008 yılı Eylül ayında kredi grupları içinde sadece 1 milyon YTL'den büyük kredilerin payında artış olduğu, diğer grupların payının ise azaldığı görülmektedir. Bu gelişmede yabancı para kredilerin daha çok 1 milyon YTL'den büyük krediler içerisinde yer alması etkili olmuştur (Tablo III.2).

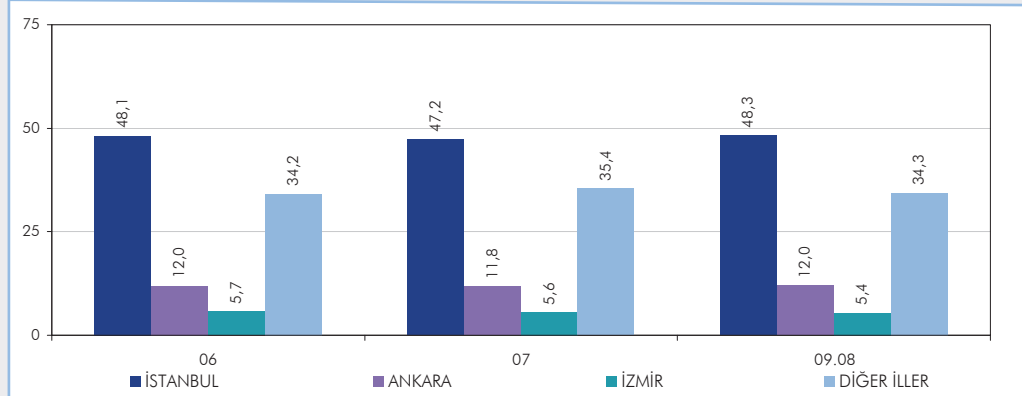
Tablo III.3. Kredilerin Vade Dağılımı (TGA Hariç, %)

	2006	2007	09.08
Kısa Vadeli Krediler	46,8	45,9	44,6
Orta ve Uzun Vadeli Krediler	53,2	54,1	55,4

Kaynak:TCMB-BDDK

Son yıllarda özellikle bireysel kredilerin toplam krediler içindeki payının artması ve bu kredileri oluşturan konut ve ihtiyaç kredilerinin büyük bölümünün 24 aydan uzun vadeli olması nedeniyle uzun vadeli kredilerin payı artmaktadır. Bu eğilim 2008 yılının Eylül ayında değişmemiştir. (Tablo III.3).

Grafik III.4. Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)¹

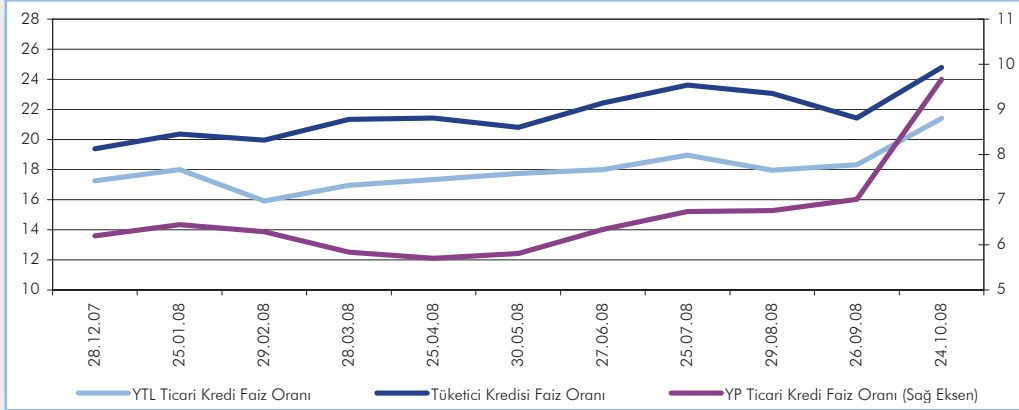

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limiti veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil), bireysel kredilerde ise 5 bin YTL'nin üzerinde olan gerçek ve tüzel kişilere, bankalarca kullanılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Tasfiye olunacak alacaklar faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Ekim 2007 döneminde itibaren tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

Kredilerin illere göre dağılımında, 2007 yılı sonuna göre 2008 yılı Eylül ayında İzmir ve diğer illerin toplam krediler içindeki payının azaldığı, İstanbul ve Ankara'nın payında ise artış yaşandığı görülmektedir (Grafik III.4).

Grafik III.5.
Kredi Faiz Oranları (%)¹

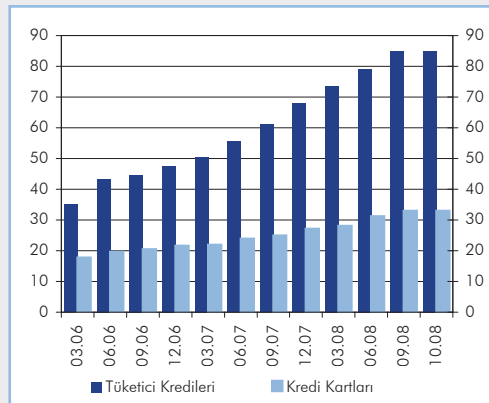

Kaynak: TCMB

(1) Ağırlıklı ortalama flow faiz oranlarıdır.

Bankacılık sektörünün kaynak maliyetlerindeki artış ve kredi koşullarındaki sıkılaştırmanın kredi faiz oranlarına yansıdığı görülmektedir. Nitekim, gerek Türk parası gerekse yabancı para ticari kredi faiz oranları son bir aylık dönemde sırasıyla 3,1 ve 2,7 baz puan artmış olup, 24 Ekim 2008 tarihi itibarıyla oranlar sırasıyla yüzde 21,4 ve yüzde 9,7 olarak gerçekleşmiştir. Tüketici kredi faizleri ise aynı tarih itibarıyla yüzde 24,8 olmuştur (Grafik III.5).

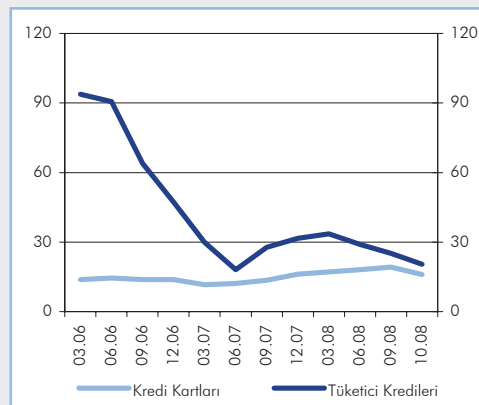
Grafik III.6.
Bireysel Kredilerin Gelişimi¹
(TGA Hariç, Milyar YTL)

Kaynak: TCMB

(1) Ekim 2008 verileri geçicidir.

Grafik III.7.
Bireysel Kredilerin Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2,3}

Kaynak: TCMB

(1) TÜFE(1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

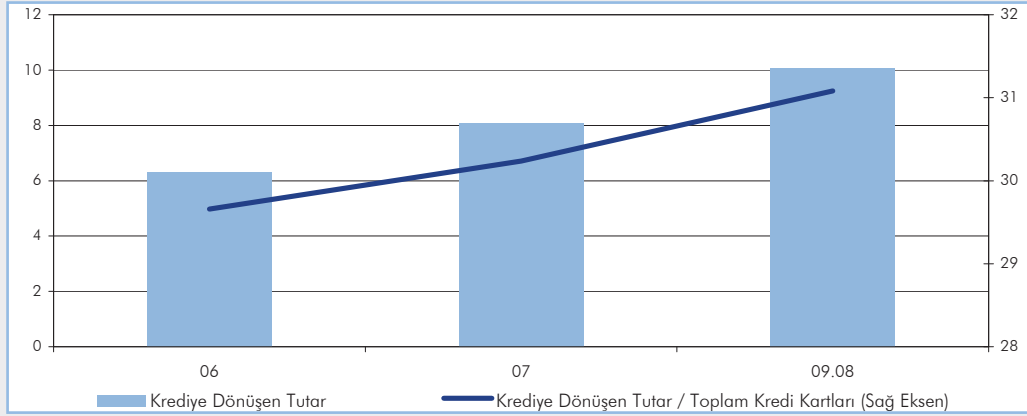
(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

(3) Ekim 2008 verileri geçicidir.

Tüketici kredisi ve kredi kartlarından oluşan bireysel krediler 2008 yılı Ekim ayı itibarıyla 118 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılı Mart ayından itibaren yavaşlayan tüketici kredileri reel artış oranı, Ekim ayında yüzde 20,4'e düşmüştür. Kredi kartlarının⁶ reel artış hızı ise Eylül ayına kadar artarken bu aydan itibaren yavaşlayarak yüzde 16'ya gerilemiştir (Grafik III.6 ve Grafik III.7).

⁶ Kredi kartları ile yapılan harcama tutarları ile nakit çekimlerinin kart hamili tarafından bankaya ödenmesine kadar ilgili nakti kredi hesabında izlenen tutarı göstermektedir.

Grafik III.8.
Kredi Kartlarının Krediye Dönüşüm Oranı¹ (Milyar YTL, %)

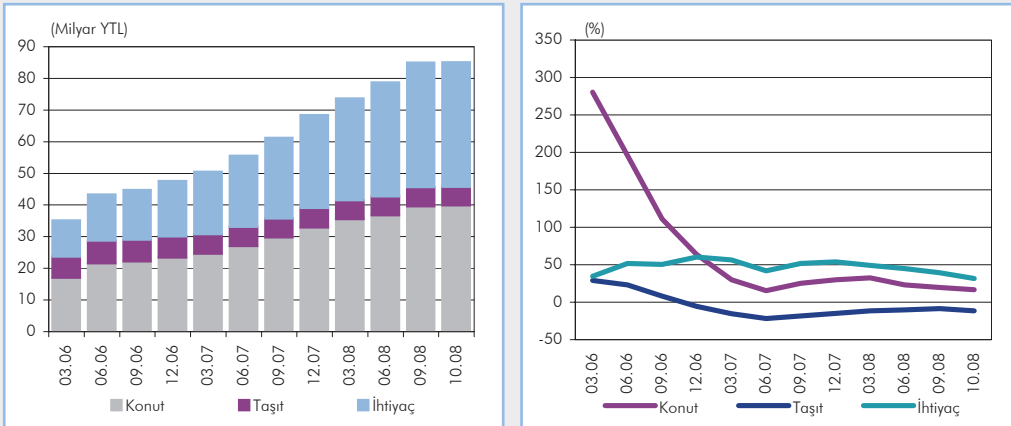

Kaynak: TCMB
(1) Katılım bankaları hariçtir.

Kredi kartı bakiyelerinin faize tabi kısmı incelendiğinde, 2007 yılı sonunda 8,1 milyar YTL olan tutarın, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla 10,1 milyar YTL'ye yükseldiği ve faize tabi kısmın kredi kartı bakiyesinin yüzde 31,1 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. (Grafik III.8).

Öte yandan, bankaların tüketici kredisi verme koşullarını sıkılaştırmalarına bağlı olarak önümüzdeki dönemde, bireylerin, kredi kartlarını bir kredi aracı olarak kullanmaya daha fazla yönelmeleri muhtemeldir. Tüketicilerin kredi ihtiyaçlarını, faizi tüketici kredilerine göre daha yüksek olan kredi kartlarıyla karşılamaları ise borcunu ödeyemeyenlerin sayısında artışa yol açabilecektir. Esas itibarıyla bir ödeme aracı olan kredi kartlarının amacına uygun olarak kullanılmasına özen gösterilmesi, finansal piyasaların sağlığının korunması açısından önem arz etmektedir.

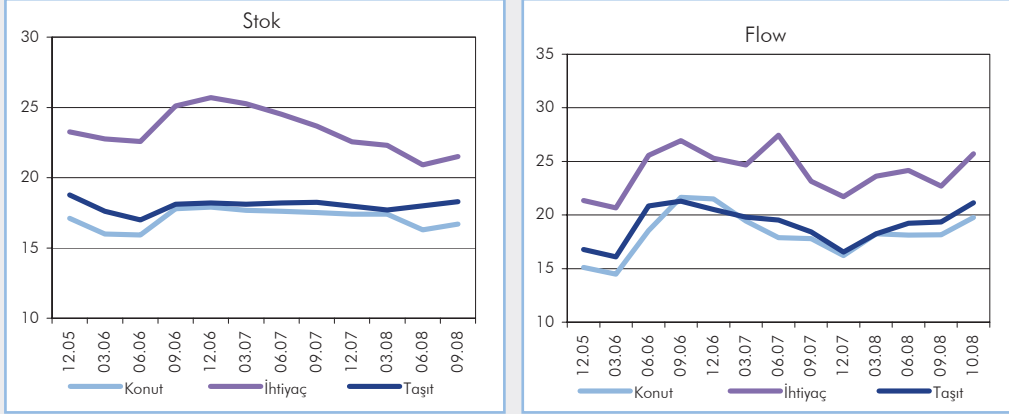
Grafik III.9
Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Gelişimi ve Reel Büyüme Hızları (TGA Hariç, Milyar YTL, %)^{1,2,3}

Kaynak: TCMB
(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.
(2) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.
(3) Ekim 2008 verileri geçicidir.

2006 yılı sonundan itibaren reel olarak azalan taşıt kredilerinin tüketici kredileri içindeki payı 2008 yılı Ekim ayında yüzde 6,9'a gerilerken, aynı dönemde reel artış hızları yavaşlayan konut kredilerinin payı yüzde 46,9, ihtiyaç kredilerinin payı ise yüzde 46,2 olmuştur (Grafik III.9).

Grafik III.10
Tüketici Kredisi Faiz Oranları (%)^{1,2}

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir
(2) Ağırlıklı ortalama faiz oranıdır.

Yeni açılan kredilerin faiz oranlarını gösteren tüketici kredileri flow faiz oranlarına bakıldığında, 2008 yılı Ekim ayında bir önceki yıl sonuna göre artış olduğu görülmektedir. Bu gelişimde 2008 yılının ilk yarısındaki siyasi belirsizlik, takip eden dönemde ise küresel piyasalardaki kriz etkili olmuştur (Grafik III.10).

Tablo III.4. Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Konut Kredileri (%)

	Konut Kredileri/Toplam Krediler		Konut Kredileri/GSYH	
	2006	2007	2006	2007
Portekiz	39,8	39,2	59,1	62,1
Estonya	37,4	36,5	32,1	36,0
Letonya	30,4	32,6	29,3	34,0
Yunanistan	31,3	31,8	24,4	27,7
Almanya	32,0	30,8	42,0	39,9
Fransa	30,2	29,8	31,5	34,0
Çek Cumhuriyeti	26,4	28,8	12,0	15,2
Litvanya	24,4	27,5	12,7	17,3
Belçika	27,6	27,2	33,9	34,3
İrlanda	27,6	25,8	63,8	66,3
Polonya	21,3	24,5	7,5	10,7
Macaristan	19,1	18,9	11,9	12,3
İngiltere	22,6	18,9	60,3	54,5
Slovenya	9,1	9,1	6,4	8,0
AB 27	27,9	26,0	41,1	40,8
Türkiye ¹	10,6	11,4	2,9	3,6

Kaynak: IMF-Global Financial Stability Report, Ekim 2008

(1) Haziran 2008 itibariyle Konut Kredileri/Toplam Kredi yüzde 11,2, Konut Kredisi/GSYH yüzde 4,0'dır.

Seçilmiş AB ülkeleri itibarıyla konut kredilerinin toplam krediler içindeki payı incelendiğinde, 2007 yılında genel bir düşüş eğilimi gözlenmektedir. Sınırlı da olsa bu oranları hala artan ülkeler, özellikle son dönemde hızlı kredi büyümesi yaşayan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleridir. Ülkemizde de hızı yavaşlamakla birlikte artışın devam ettiği görülmektedir (Tablo III.4).

Tablo III.5. Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (TGA Hariç) (%)^{1,2}

		Krediler			YP Krediler/Toplam Krediler		
		2006	2007	09.08	2006	2007	09.08
1	Toptan ve Perakende Tic., Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizm.	22,9	19,7	19,0	37,5	35,6	38,5
2	İnşaat	6,4	8,5	9,0	50,3	51,0	55,1
3	Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	7,9	8,5	8,3	54,7	58,3	54,9
4	Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	5,5	5,8	6,1	73,5	70,6	74,3
5	Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5,5	5,8	5,7	46,2	43,5	44,6
6	Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	6,5	5,9	5,3	66,7	63,9	64,3
7	Tarım, Avcılık, Ormanlık	4,6	5,6	5,3	17,3	24,4	23,2
8	Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	5,2	4,1	4,2	93,4	90,3	90,2
9	Otel ve Restoranlar (Turizm)	3,4	3,1	3,2	75,8	71,2	76,5
10	Makine ve Teçhizat San.	3,6	3,2	3,1	45,9	41,7	43,0
	10 Sektör Toplamı	71,4	70,2	69,2	51,7	50,3	52,2

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla seçilmiş on sektörün toplam firma kredileri içerisindeki payı azalmaya devam ederek yüzde 69,2 olarak gerçekleşmiştir. "Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri" yüzde 19,0 ile firmalarca kullanılan toplam krediler içerisinde en büyük paya sahip sektör olmakla birlikte, payı azalmaya devam etmiştir. "İnşaat", "Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.", "Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları" ve "Otel ve Restoranlar (Turizm)" sektörlerinin toplam firma kredilerinden aldığı paylar artış gösterirken, diğer sektörlerin payı azalmıştır. 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yabancı para kredilerin toplam krediler içindeki payının artışında, YP kredi artışından çok, Türk parasının değer kaybetmesi etkili olmuştur (Tablo III.5).

III.1.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

2007 yılı sonunda 10,3 milyar YTL olan tahsili gecikmiş alacaklar, 2008 yılının Eylül ayında yıl sonuna göre yüzde 12,4 artışla 11,6 milyar YTL olmuştur.

Tablo III.6. Toplam TGA'ların Dağılımı (Milyon YTL)¹

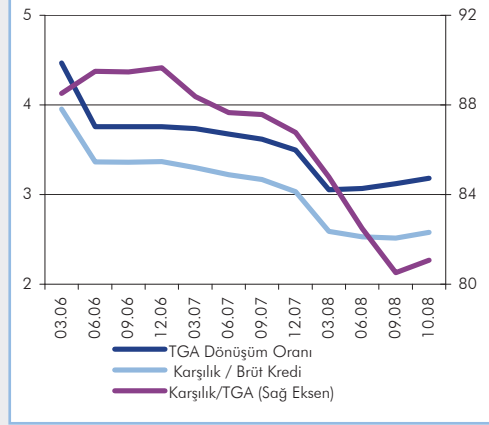
	2006	2007	09.08
Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	1.209	1.442	2.043
Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar	880	1.814	2.543
Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar	6.461	7.089	7.047
Toplam TGA	8.551	10.346	11.633

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) İller Bankası hariçtir.

Toplam TGA'daki artışın sınırlı kalmasında, esasen, 2008 yılının ilk 9 aylık dönemi içinde bazı bankaların 1,4 milyar YTL tutarında donuk alacağını varlık yönetim şirketlerine satması etkili olmuştur. Tahsili gecikmiş alacakların dağılımı incelendiğinde "Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar" ile "Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar" in aynı dönemdeki artışının yüzde 40 civarında gerçekleştiği, yukarıda belirtilen satış dolayısıyla "Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar"ın ise yüzde 0,5 azaldığı görülmektedir (Tablo III.6).

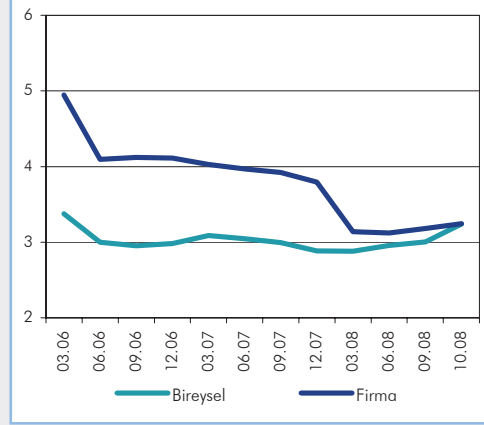
Grafik III.11.
Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı ve Karşılıkların TGA İçindeki Payı¹ (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Ekim 2008 verisi geçicidir.

Grafik III.12.
Bireysel¹ ve Firma Kredilerinin² TGA'ya Dönüşüm Oranı³ (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bireysel Krediler=Tüketici Kredileri + Kredi Kartları

(2) Firma Kredileri=Toplam Krediler - Bireysel Krediler

(3) Ekim 2008 verisi geçicidir.

2008 yılında tahsili gecikmiş alacak tutarındaki artış sınırlı da olsa kredilerin artış hızının yavaşlaması sonucu TGA dönüşüm oranı⁷ Mart ayından itibaren az da olsa artış eğilimine girmiştir. Tahsili gecikmiş alacaklar için ayrılan karşılıkların söz konusu alacaklara oranı, 2007 yılı sonunda yüzde 86,8 düzeyindeyken, 2008 yılı Ekim ayında yüzde 81,1'e gerilemiştir. Karşılıkların kredilere oranı da buna paralel olarak azalmıştır. Bankaların kullandığı kredilerin yüzde 34,6'sının yabancı para olduğu ve YTL'nin son dönemdeki değer kaybı gözönünde bulundurulduğunda, önümüzdeki dönemde tahsili gecikmiş alacaklarda artış olabileceği ve bu durumun bankaların karlılığını olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir (Grafik III.11).

Bireysel kredilerin TGA'ya dönüşüm oranı 2007 yılı sonunda yüzde 2,9 iken, 2008 yılı Ekim ayı itibarıyla yüzde 3,1'e yükselmiştir. 2007 yılı sonunda yüzde 3,8 olan firma kredilerinin TGA dönüşüm oranı ise YTL'nin değer kaybı nedeniyle YP kredilerin toplam kredileri büyütmesinin de etkisiyle, 2008 yılı Mart ayında yüzde 3,1'e düşmüştür. Bununla birlikte, YTL'nin değer kaybının sürmesine rağmen, 2008 yılının Ekim ayı itibarıyla bu oran yüzde 3,3'e yükselmiştir (Grafik III.12).

Tablo III.7.
Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı

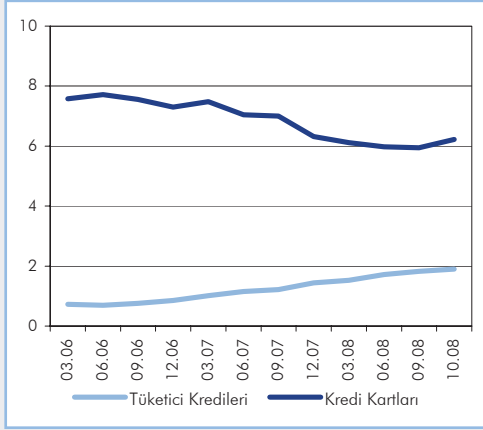
	2006	2007	2008	Son veri
Arjantin	3,4	2,7	2,8	Mayıs
Brezilya	3,5	3	2,9	Mart
Bulgaristan	2,2	2,1	2,1	Mart
Çek Cumhuriyeti	3,6	2,6	2,8	Mart
Hırvatistan	5,2	4,8	4,8	Mart
Sırbistan	4,1	3,8	4,8	Mart
Letonya	0,4	0,4	0,5	Mart
Polonya	3,6	3,1	9,7	Nisan
Romanya	7,9	9,7	9,7	Nisan
Rusya	2,6	2,5	2,4	Mart
ABD	0,8	1,4	1,7	Mart
Türkiye	3,8	3,5	3,2	Ekim

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2008, BDDK-TCMB

⁷ Tahsili Gecikmiş Alacak Dönüşüm Oranı=Brüt Tahsili Gecikmiş Alacak (TGA)/Brüt Krediler

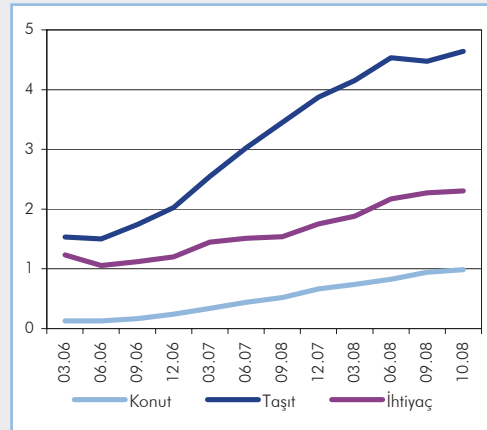
2008 yılında ülkemizde TGA dönüşüm oranı Polonya, Romanya, Sırbistan ve Hırvatistan'ın altında kalırken, diğer seçilmiş ülkelerin oranlarından daha yüksek seyretmiştir (Tablo III.7).

Grafik III.13.
Bireysel Kredilerin TGA Dönüşüm Oranı¹ (%)

Kaynak: TCMB
(1) Ekim 2008 verileri geçicidir.

Grafik III.14.
Tüketici Kredileri TGA Dönüşüm Oranı^{1,2} (%)

Kaynak: TCMB
(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.
(2) Ekim 2008 verileri geçicidir.

Tüketici kredilerinin TGA dönüşüm oranı artışını sürdürerek 2008 yılı Ekim ayı itibarıyla yüzde 1,9'a yükselmiş, Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun çıkışından beri düşüş eğiliminde olan kredi kartı TGA dönüşüm oranı ise artmaya başlamış ve 2008 yılı Ekim ayında yüzde 6,2 olmuştur (Grafik III.13). Tüketici kredilerine türlerine göre bakıldığında, 2008 yılı Ekim ayı itibarıyla TGA dönüşüm oranının en yüksek olduğu grubun yüzde 4,6 ile taşıt kredileri olduğu görülmektedir. Konut kredilerinin TGA dönüşüm oranı aynı dönemde yüzde 1 olarak gerçekleşirken, ihtiyaç kredilerinin TGA dönüşüm oranı yüzde 2,3'e yükselmiştir (Grafik III.14).

Tablo III.8.
Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm Oranları¹ (%)

	2006	2007	09.08
1 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	11,2	11,7	9,8
2 Tarım, Avcılık, Ormanlık	3,1	3,2	3,7
3 Toptan ve Perakende Tic., Komisync., Motorlu Araç Servis Hizm.	2,3	3,3	3,3
4 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	3,8	4,7	3,2
5 Otel ve Restoranlar (Turizm)	2,4	2,4	2,5
6 İnşaat	4,0	2,4	2,3
7 Makine ve Teçhizat San.	2,1	2,1	1,7
8 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	1,3	1,2	1,4
9 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	0,9	1,1	0,9
10 Elektrik Gaz ve Su Kaynakları	0,2	0,1	0,1
10 Sektör Toplamı	3,1	3,2	3,0

Kaynak: TCMB
(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Ekim 2007 döneminden itibaren tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla "Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme", "Tarım, Avcılık, Ormanlık" ve "Otel ve Restoranlar (Turizm)" sektörlerinde kredilerin TGA'ya dönüşüm oranlarında artış eğilimi olduğu, "Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri" ve "Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları" sektörlerinde aynı kaldığı, diğer sektörlerin TGA'ya dönüşüm oranlarının ise 2007 yılı sonuna göre azaldığı gözlenmektedir (Tablo III.8).

Tablo III.9.
Firma Kredilerinin Temerrüde Düşme Oranları (Adet, %)^{1,2}

	10.07	12.07	09.08
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisync., Motorlu Araç Servis Hizm.	14.2	12.2	10.0
2 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	2.4	2.5	3.2
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	6.5	6.5	7.6
4 İnşaat	5.1	4.7	5.7
5 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5.9	5.9	6.1
6 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	2.7	2.8	3.6
7 Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	3.1	3.5	4.7
8 Tarım, Avcılık, Ormancılık	8.3	8.6	8.8
9 Makine ve Teçhizat San.	2.7	3.1	3.9
10 Otel ve Restoranlar (Turizm)	4.5	4.7	5.3
10 Sektör Toplamı	5.5	5.4	5.9
Reel Sektör Toplamı	5.9	6.1	6.7

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir, Ekim 2007 döneminden itibaren Tasfiye Olunacak Alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

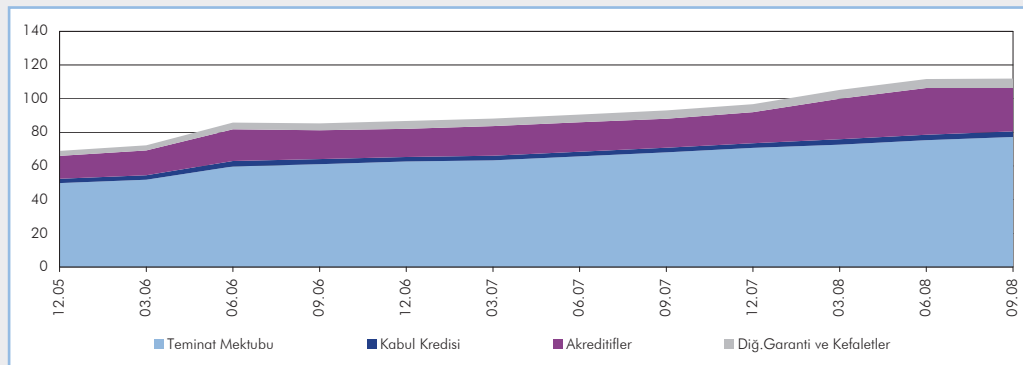
(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Firmaların sektörel bazda, TGA hesaplarında izlenen kredi adedinin, toplam kredi adedine bölünmesi suretiyle hesaplanan temerrüde düşme oranlarının ortalaması, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 6,7'ye yükselmiştir (Tablo III.9).

2008 yılı Eylül ayı itibarıyla "Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri", "Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi", "Gıda, Meşrubat ve Tütün San.", "Tarım, Avcılık, Ormancılık" sektörleri temerrüde düşme oranları seçilmiş 10 sektör ortalamasının üzerindedir (Tablo III.9).

III.1.3. Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi

Grafik III.15
Gayrinakdi Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi (Milyar YTL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların gayrinakdi kredi ve yükümlülüklerinden oluşan bilanço dışı yükümlülüklerinin toplam bilanço büyüklüğüne oranı, 2007 yılı sonunda yüzde 16,6 iken, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 16,5'e düşmüştür.

Büyük ölçüde teminat mektupları ve akreditiflerden oluşan gayrinakdi kredilerin nakdi kredilere oranı 2007 yılı sonu itibarıyla yüzde 33,9 iken, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 31 olmuştur (Grafik III.15).

III.1.4. Kredi Riski Senaryo Analizi

Bankacılık sektörünün maruz kalabileceği kredi riskini değerlendirmek amacıyla 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla bankaların TGA dönüşüm oranlarında meydana gelebilecek bir artış neticesinde SYR'lerinin nasıl etkileneceği incelenmiştir.

Bu çerçevede;

i) Bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı,

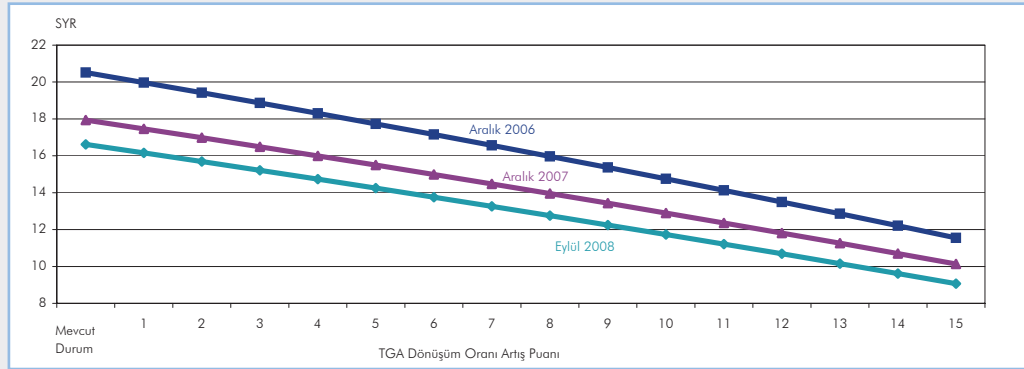
ii) Şoklar sonucu oluşan TGA'ların bankaların mevcut donuk alacak sınıflamaları oranında dağıldığı, şok öncesi TGA'sı bulunmayan bankaların şok sonrası yeni oluşacak TGA'larının tahsil imkanı sınırlı krediler olarak sınıflandırılarak yüzde 20 karşılık ayrıldığı,

iii) Şok sonrası oluşan yeni TGA'ların şok öncesi SYR hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı krediler arasında yer aldığı ve

iv) Sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı

varsayımları altında senaryo analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ek karşılıklar hesaplanırken teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

Grafik III.16.
Kredi Şoklarının Sektörün SYR'sine Etkileri (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.

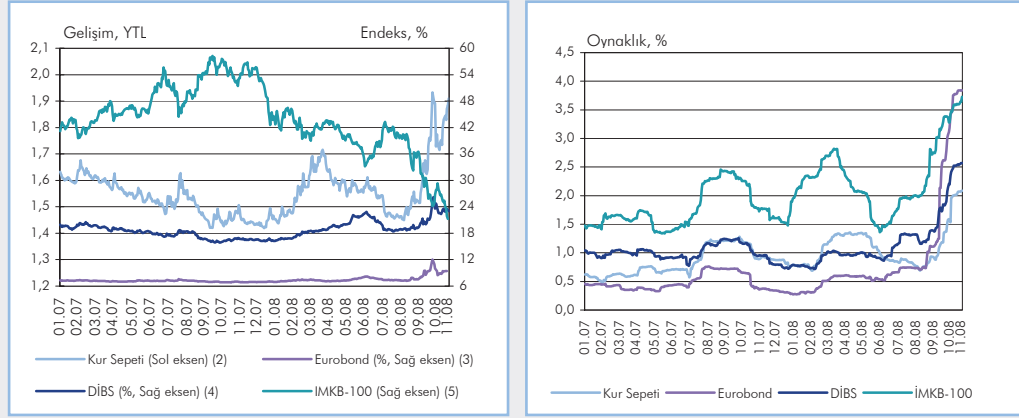
Uygulanan senaryo analizi ile 1-15 puanlık TGA dönüşüm oranı artış şoklarının bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde yaratacağı etkiler incelenmiştir. Buna göre, sektörün TGA dönüşüm oranına uygulanan 15 puanlık artış şoku Aralık 2007 itibarıyla sektörün SYR'sini yaklaşık 7,8 puan azaltırken, Eylül 2008 itibarıyla yaklaşık 7,6 puan azaltmaktadır. Uygulanan azami şok sonucu sektörün SYR'si yasal sınır olan yüzde 8'in üzerinde kalmakla birlikte, hedef rasyo olan yüzde 12'nin altına indiği görülmektedir. TGA dönüşüm oranındaki 9 puana kadar artışlarda ise SYR hedef rasyonun üzerinde gerçekleşmektedir (Grafik III.16).

III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri

Faiz riski ve kur riskine ilişkin gelişmelerin banka bilançoları üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde, varsayım dayalı iki senaryonun da etkileri analiz edilmiştir.

III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri

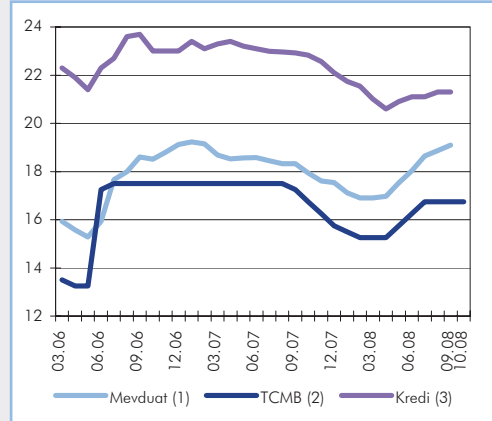
Grafik III.17.

Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar¹

Kaynak: TCMB

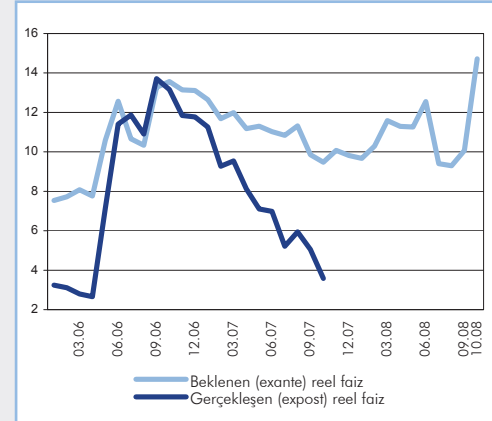
- (1) Oynaklığın hesaplanmasında, ilgili piyasa enstrümanının günlük logaritmik getirisinin standart sapması (60 iş günlük hareketli ortalama) esas alınmıştır.
 (2) Kur sepeti, yüzde 50 ABD doları ve yüzde 50 Euro'dan oluşmaktadır.
 (3) 2030 vadeli ABD doları cinsinden Eurobond faiz oranı esas alınmıştır.
 (4) İkincil piyasada en yüksek işlem hacmine sahip DİBS'in faiz oranı esas alınmıştır.
 (5) İMKB-100 endeksi 1.000'e bölünerek hesaplanmıştır.

Gelişmiş ülke piyasalarında başlayarak tüm ülkeleri etkileyen finansal kriz ülkemiz finansal piyasalarında da etkisini göstermeye başlamıştır. 2008 yılı Eylül ayından itibaren İMKB endeksi düşüş göstermiş, DİBS faizleri yükselmiş, YTL ise diğer yükselen piyasa ekonomilerinin para birimlerinde olduğu gibi değer kaybetmiş ve finansal piyasalardaki oynaklık önemli derecede artmıştır (Grafik III.17).

Grafik III.18.
Faiz Oranları (%)

Kaynak: TCMB

- (1) Bankacılık sektörü ağırlıklılandırılmış 3 ay vadeli "stok YTL mevduat" faiz oranı.
 (2) TCMB gecelik (O/N) borç alma faiz oranı.
 (3) Bankacılık sektörü ağırlıklılandırılmış "stok YTL kredi" faiz oranı.

Grafik III.19.
Beklenen¹ ve Gerçekleşen² DİBS Reel Faizleri (%)

Kaynak: TCMB, İMKB ve TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

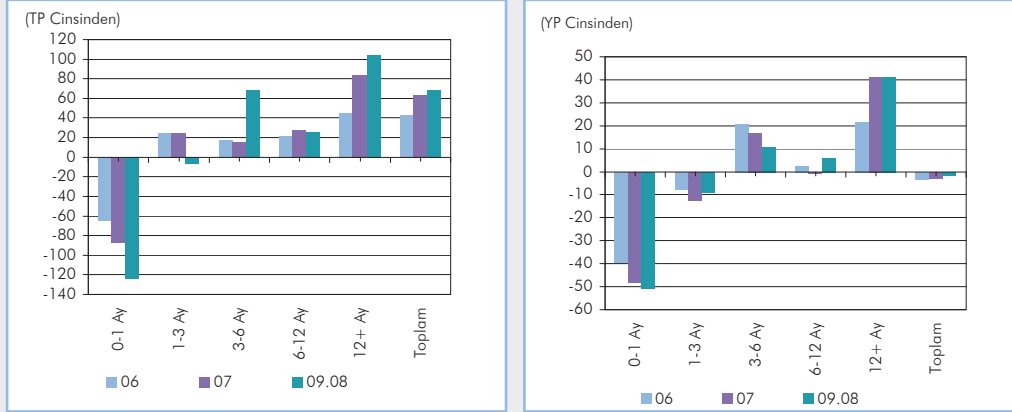
- (1) Beklenen reel faiz oranı = $\frac{(1 + \text{nominal faiz oranı})}{(1 + \text{beklenen enflasyon oranı})} - 1$ * 100
 (2) Gerçekleşen reel faiz oranı = $\frac{(1 + \text{önceki nominal faiz oranı})}{(1 + \text{gerçekleşen enflasyon oranı})} - 1$ * 100. Beklenen enflasyon oranı olarak, Merkez Bankasının yayımladığı aylık Beklenti Anketinde yer alan yıllık beklenen TÜFE rakamları alınmıştır.

2008 yılı Haziran ve Temmuz aylarında Merkez Bankası gecelik borçlanma faiz oranında 0,5'er puanlık artışlar gerçekleştirilmiştir. Takip eden 2 ay boyunca faiz oranlarında bir değişiklik yapılmazken, Ekim'de kısa vadeli faizlerde oluşabilecek potansiyel oynaklığı azaltmak amacıyla borç verme faiz oranı 0,5 puan indirilmiştir. Kasım ayında ise gecelik borçlanma faiz oranı 0,5 puan, borç verme faiz oranı 1 puan düşürülmüştür.

2007 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren düşüş eğiliminde olan mevduat ve kredi faiz oranları, 2008 yılı ikinci çeyreğinden itibaren önce siyasi belirsizlik daha sonra da küresel krizin etkisiyle yükselmeye başlamıştır (Grafik III.18).

2008 yılı Ekim ayı itibarıyla beklenen reel faiz oranı, faiz oranlarındaki artışa bağlı olarak yüzde 14,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.19).

Grafik III.20. Bankacılık Sektörünün Faize Duyarlı Açık (Fazla) Gelişimi (Milyar YTL)^{1,2}

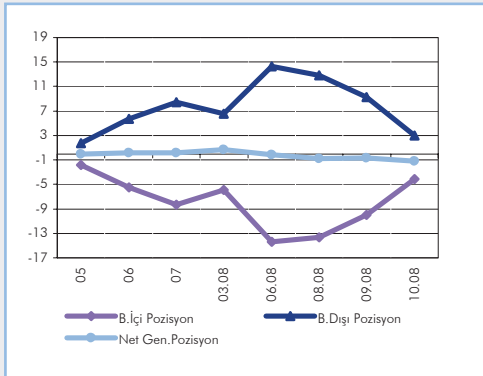
Kaynak: TCMB-BDDK

(1) Yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısı esas alınmıştır.
(2) TMSF bankası hariç tutulmuştur.

Bankacılık sektörünün yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısına göre, Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı açıkları, önceki dönemlerde olduğu gibi 0-1 ay vadede yoğunlaşmakta ve 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla önceki yıllara kıyasla açık tutarında artış görülmektedir (Grafik III.20).

2008 yılı Eylül ayı itibarıyla 0-1 ve 1-3 ay vade dilimlerinde Türk parası ve yabancı parada pozisyon açığı taşıyan sektör, uzun vadede pozisyon fazlası bulundurmaktadır. Toplamda ise Türk parası cinsinden faize duyarlı pozisyon fazlası, yabancı parada ise pozisyon açığı tutma eğilimi devam etmektedir (Grafik III.20).

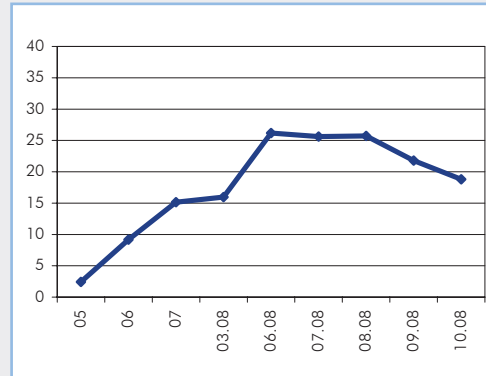
Grafik III.21. Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK

(1) Katılım Bankaları dahildir.

Grafik III.22. Karşı Para Kodu YTL Olan Swap Para ve Faiz Alım İşlemleri¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Katılım Bankaları hariçtir.

Bankacılık sektörünün denk pozisyona yakın seyreden yabancı para net genel pozisyonu, 2008 yılı Haziran ayından itibaren açık pozisyona dönüşmüş olup, açık pozisyon tutarı Ekim ayı itibarıyla 1.147 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.21).

Yabancı para cinsinden kaynaklarını başta swap olmak üzere türev ürünleri kullanarak Türk parası kredilere dönüştüren ve bu nedenle bilanço içinde açık pozisyon, bilanço dışında fazla pozisyon taşıyan bankacılık sektörünün bu eğilimi, son aylarda değişikliğe uğramıştır. Böylece, bilanço içi açık pozisyondaki azalmaya paralel olarak bilanço dışı fazla pozisyon da azalmıştır. Bu gelişmede uluslararası piyasalardaki likidite koşulları belirleyici olmuştur (Grafik III.22).

III.2.2. Senaryo Analizleri

III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları

2008 yılı Eylül ayından bu yana faiz ve kur gelişmeleri incelendiğinde uluslararası piyasalarda yaşanan krizin de etkisiyle DİBS faiz oranlarında yaklaşık 4 puanlık bir artış gerçekleştiği, aynı dönemde Türk parasının ABD Doları ve diğer önemli para birimlerine karşı yaklaşık yüzde 25 değer kaybettiği, Eurobond fiyatlarının ise yüzde 14 azaldığı görülmüştür.

Bu gelişmeler paralelinde, önceki Raporlardaki senaryolar kapsamında uygulanan şokların önemli bir kısmının gerçekleştiği göz önüne alınarak, bankacılık sektörünün direncini ölçmek için verilen şoklar bir miktar artırılmıştır. Bu kapsamda, faiz ve kur artışlarının birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri durumunda bankacılık sektörüne ayrı ayrı ve toplam etkilerini incelemek amacıyla iki yeni Senaryo uygulanmıştır.

Tablo III.10. Faiz ve Kur Artış Senaryoları

	SENARYO A	SENARYO B
A. Kur Artışı	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybetmesi
B. Faiz Artışı - TP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 6 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 12 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması
C. Faiz Artışı - YP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 5 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 10 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması
D. TP Ticari Portföy ¹	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 6 puan artması	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 12 puan artması
E. Eurobond Portföyü	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 15 değer kaybetmesi	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 25 değer kaybetmesi

Kaynak: TCMB

(1) Ticari portföy, gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır.

Senaryo A'da Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, Türk parası cinsinden faizlerin 6 puan, yabancı para cinsinden faizlerin 5 puan arttığı ve Eurobond fiyatlarının yüzde 15 azaldığı durum incelenmektedir.

Senaryo B'de ise Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybettiği, faiz artışlarının Senaryo A'dakinin 2 katı düzeyinde gerçekleştiği ve Eurobond fiyatlarının yüzde 25 azaldığı durum ele alınmıştır.

Döviz kuru artışlarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların YPNGP verileri kullanılmış, faiz artışlarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Bankacılık Komitesi'nin uygulanmasını önerdiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlandırma dönemine göre 0-1, 1-3 ve 3-6 ay vade dilimlerindeki faize duyarlı aktifleri ve pasifleri arasındaki fark tutarları kullanılmıştır.

Yeniden fiyatlandırmaya dayalı senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,

- Vadesiz mevduatların faize duyarlı olmadığı,

- Yeni kaynak giriş-çıkışının olmadığı ve

- Faiz artışlarının senaryo A'da 3 ay; senaryo B'de 6 ay süreceği,

varsayılmıştır.

Ayrıca, faiz artışlarının ticari portföyde yer alan Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetler ve Eurobond portföyünde yaratacağı değer kayıpları da hesaplanmıştır.

Tablo III.11. Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları¹ (Milyon YTL)

	Senaryo A			Senaryo B		
	2006	2007	09.08	2006	2007	09.08
A. Kur Artışı						
a. Toplam	80,3	7,3	-325,5	107,1	9,7	-434,0
Kâr (Zarar) /Özkaynaklar (%)	0,2	0,0	-0,4	0,2	0,0	-0,6
b. Kâr Eden Bankalar	269,7	226,5	155,7	359,7	302,0	207,5
c. Zarar Eden Bankalar	-189,4	-219,2	-481,1	-252,5	-292,3	-641,5
Zarar Ed. Bank. Zarar Top./Özk. (%)	-1,4	-0,1	-1,2	-1,9	-0,7	-1,6
B. Faiz Artışı						
a. TP	-172,2	-466,0	-1.393,6	289,2	-1.002,8	-1.532,4
b. YP	-290,2	-425,7	-466,6	-151,8	-818,6	-1.345,3
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar) (a+b)	-462,4	-891,7	-1.860,1	137,3	-1.821,4	-2.877,7
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar)/ Özk. (%)	-0,9	-1,3	-2,4	0,3	-2,7	-3,8
C. TP Ticari Portföyü						
Faiz Artışı Kaynaklı Değer Azalışı	-1.549,0	-2.342,0	-2.557,2	-2.899,8	-4.379,7	-4.796,0
Faiz Artışı Kay. Değ. Azalışı/Özk. (%)	-3,0	-3,5	-3,4	-5,6	-6,5	-6,3
D. Eurobond Portföyü						
Değer Azalışı	-1.891,4	-2.088,0	-2.627,6	-3.152,3	-3.480,0	-4.379,3
Değer Azalışı/Özkaynak (%)	-3,7	-3,1	-3,5	-6,1	5,2	-6,3
E. Toplam						
Kâr (Zarar)	-3.822,5	-5.314,4	-7.370,4	-5.807,7	-9.671,4	-12.486,9
Kâr (Zarar)/Özkaynak (%)	-7,3	-7,9	-9,7	-11,2	-14,4	-16,4
Sektörün Mevcut SYR'si (%)	19,8	17,4	16,0	19,8	17,4	16,0
Senaryo son. sektörün yeni SYR'si² (%)	18,3	16,1	14,5	17,6	14,9	13,4

Kaynak: TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası ile T. Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariçtir.

(2) Senaryolar kapsamında verilen şoklar sonucu gerçekleşen kâr (zarar)'ın yalnızca sermayeyi etkilediği, risk ağırlıklı aktifler üzerinde etkisi olmadığı varsayılmıştır.

III.2.2.1.1. Kur Artışı

2008 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörü, pozisyon açığı dolayısıyla, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda sırasıyla 325,5 Milyon YTL ve 434 Milyon YTL zarar yazmakta, şoklar sonucu pozisyon açıklarına bağlı olarak zarar eden bankaların zarar tutarının özkaynakları içindeki payı ise 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 1,2 ve 1,6 düzeyinde gerçekleşmektedir (Tablo III.11).

III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı

i) 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla Senaryo A ve Senaryo B sonucunda TP cinsinden faiz gelirlerinde azalış meydana gelmektedir. Senaryo A sonucunda faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı, 0-1 ay vade dilimindeki pozisyona açığındaki artışa ve 1-3 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasının açığa dönüşmesine bağlı olarak 2007 yılı Aralık ayına kıyasla artmaktadır. Şokun 6 ay süreceği varsayımına dayanan Senaryo B sonucunda faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı 2007 yılı sonuna kıyasla artmakla birlikte, 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasındaki artış faiz gelirlerinde meydana gelen azalışı sınırlayıcı etki yaratmaktadır.

Yabancı parada ise, Senaryo A'da, faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla 2007 yılı sonuna kıyasla önemli bir değişim göstermezken, aynı dönemler için Senaryo B'de 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasındaki azalışa bağlı olarak artmaktadır.

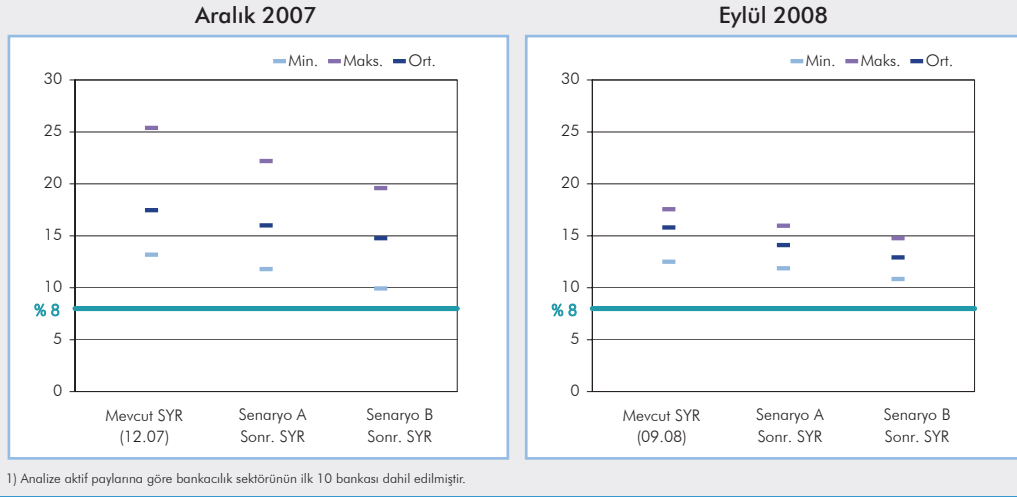
ii) Faiz artışlarının Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetlerin piyasa değerinde oluşturacağı kayıplar, 2008 yılı Eylül ayında 2007 yılı sonuna kıyasla bir miktar artmakta, ancak söz konusu artışın özkaynaklara oranında önemli bir değişiklik meydana gelmemektedir.

Diğer yandan, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunca 31 Ekim 2008 tarihli ve 27040 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 105 ve 106 Sıra No.lu Tebliğler ile TMS 39 ve TFRS 7 Standartlarında 1 Temmuz 2008 tarihinden geçerli olmak üzere yapılan değişiklik ile piyasalarda meydana gelebilecek büyük boyutlu dalgalanmaların bilançolar üzerindeki olumsuz yansımaları nı azaltmak amacıyla, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan ve satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırılan finansal varlıkların yeniden sınıflandırılmasına imkan verecek değişiklikler yapılmıştır. Bu nedenle, bankaların bu imkanı kullanmaları halinde faiz artışları nedeniyle ticari portföylerinde oluşabilecek değer kaybı azalacak, SYR'leri üzerindeki olumsuz etki sınırlanabilecektir.

iii) Eurobond portföyünde doğacak değer kayıpları, 2007 yıl sonu ile karşılaştırıldığında her iki senaryo sonucunda da artmaktadır.

Sonuç olarak 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda ortaya çıkan kayıplar 2007 yılı sonuna kıyasla artmaktadır. Sektörün SYR'sinde Senaryo A sonucunda 1,5, Senaryo B sonucunda ise 2,6 puan azalış gerçekleşmekle birlikte, sektörün SYR'si yüzde 8'lik yasal rasyo ve yüzde 12'lik hedef rasyonun üzerinde gerçekleşmektedir.

Grafik III.23.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi (İlk 10 Banka)¹

A ve B Senaryolarının aktif paylarına göre ilk 10 Bankanın SYR'leri üzerindeki etkileri incelendiğinde her iki senaryo sonucunda da maksimum, minimum ve ortalama SYR'lerin yasal sınırın üzerinde kaldığı görülmektedir.

III.3. Likidite Riski

Likidite riski, uluslararası konjonktür de değerlendirildiğinde, bu dönemin en önemli risklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası likidite yönetimini, bankalara yardımcı olacak şekilde son derece esnek olarak uygulamaktadır.

Kutu 8.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Likidite Yönetimi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki piyasalarda işlem yapma yetkisi bulunan bankaların, Bankamızdan aşağıdaki şekillerde kaynak sağlaması mümkün bulunmaktadır:

- Bankalar, Bankalararası Para Piyasası'nda Bankamızın gecelik vadede ilan ettiği borç verme kotasyonlarından teminat karşılığında mevcut limitleri dahilinde borç alabilmektedirler.
- Bankalar, Döviz ve Efektif Piyasaları'nda Bankamızca ilan edilen 1 ay vadeli döviz deposu kotasyonundan, limitleri dahilinde, teminat karşılığında borçlanabilmektedirler.
- Bankaların, Bankalararası Para Piyasası'ndan Bankamızın son borç verme mercii fonksiyonu çerçevesinde, gecelik vadede Geç Likidite Penceresi'nden limitsiz olarak teminat karşılığında, TCMB satış kotasyonundan borç alabilme imkanı bulunmaktadır.
- Bankamızca ayrıca, piyasa yapıcısı bankalara gecelik ve haftalık vadelerde repo işlemleri ile mevcut limitleri dahilinde fonlama imkanı tanınmaktadır.

Diğer taraftan, piyasada likidite sıkışıklığının oluşması nedeniyle likidite yönetimi asıl olarak repo ihaleleri ile gerçekleştirilmektedir. Bankamızca likidite sıkışıklığının olduğu her gün gerçekleştirilecek ihale miktarı açıklanmakta ve repo ihaleleri ile bankalara 1 hafta vadeli likidite sağlanmaktadır.

Ayrıca, Bankaların likidite yönetimlerine esneklik sağlamak amacıyla, yabancı para zorunlu karşılıkların üç puanlık kısmı ile Yeni Türk Lirası zorunlu karşılıkların tamamının ortalama olarak tesis edilmesine imkan tanınmaktadır.

Ayrıca Bankamızca, bankaların döviz likidite yönetimlerini güçlendirmek amacıyla döviz likiditesine yönelik bir takım yeni tedbirler uygulamaya konulmuştur.

Kutu 9.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Küresel Finansal Piyasalarda Yaşanan Dalgalanmalara Karşı Döviz Likiditesi Yönetiminde Aldığı Önlemler

Küresel para piyasalarındaki sorunların ülkemize olan yansımalarını sınırlamak ve Türk bankacılık sisteminde bir döviz likidite sorunu olmamasına rağmen, döviz likiditesi akışkanlığının azalmasının önlenmesi amacıyla, Bankamız, 9 Ekim 2008 tarihinde, nezdindeki Döviz Depo Piyasasında aracılık faaliyetlerine yeniden başlamıştır. Ayrıca, 14 Ekim 2008 tarihinde bankaların Döviz ve Efektif Piyasaları işlem yapma limitleri artırılarak, toplam 5,4 milyar ABD dolarına çıkarılmış, 24 Ekim 2008 tarihinden itibaren ise söz konusu limit her bir kurum için 2 katına ve toplamda 10,8 milyar ABD dolarına yükseltilmiştir. TCMB'nin Döviz Depo Piyasasındaki aracılık işlevi uluslararası piyasalarda gözlenen belirsizlikler ve yansımaları ortadan kalkıncaya kadar uygulamaya konulmuştur.

21 Kasım 2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ise bankalararası döviz piyasasında döviz likiditesi akışkanlığının artırılmasını sağlamak ve bu yolla finansal sistemdeki akışkanlığı ve kredi piyasalarının etkin çalışmasını desteklemek amacıyla, bankaların, ABD doları ve Euro cinsinden TCMB'den alabilecekleri döviz depolarının vadesinin 1 haftadan 1 aya yükseltilmesine, söz konusu piyasada yüzde 10 olarak belirlenmiş borç verme faiz oranlarının, ABD doları için yüzde 7'ye ve Euro için yüzde 9'a düşürülmesine karar verilmiştir.

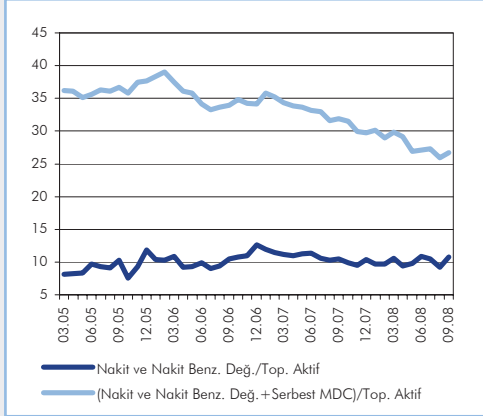
Diğer taraftan, bankaların likidite durumlarını daha da güçlendirmek ve likiditenin sistemde kalmasını sağlamak amacıyla 16 Ekim 2008 tarihinden başlamak üzere döviz alım ihalelerine ara verilmiştir.

24 Ekim 2008 tarihinde, döviz piyasasında derinliğin kaybolmasına bağlı olarak sağlıklı fiyat oluşumları gözlemlendiğinden, uygulanmakta olan dalgalı döviz kuru rejimi ile çalışmayacak şekilde ve döviz kurlarının piyasada belirlenmesi ilkesi çerçevesinde, günlük 50 milyon ABD doları tutarında döviz satım ihalelerine başlamıştır. 30 Ekim 2008 tarihinde, küresel piyasalardaki olumlu gelişmelerin de etkisiyle döviz piyasasındaki derinliğe ilişkin kaygıların azaldığı izlenerek, döviz satım ihalelerini durdurulmasına karar verilmiştir.

Bankacılık sektörünün temel likidite göstergeleri incelendiğinde, nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkların toplam varlıklara oranı, 2008 yılında genelde yatay bir seyir izlemiş, 2008 yılı Eylül dönemi itibarıyla hafif bir artışla yüzde 10,8 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.24).

Teminata veya repoya konu olmayan serbest menkul değerlerin dikkate alınması durumunda oranın 2007 yılı başından bu yana azalış yönünde bir seyir izlediği, 2008 yılı Eylül dönemi itibarıyla ise yukarı yönlü bir hareketle yüzde 26,7 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik III.24).

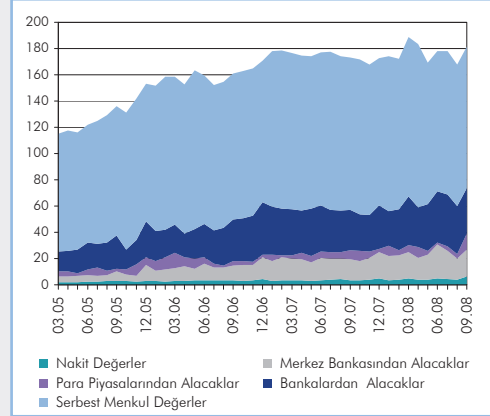
Grafik III.24.
Temel Likidite Göstergeleri (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar + Bankalardan Alacaklar.
(2) Serbest MDC=Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan Menkul Değerler Toplamı.

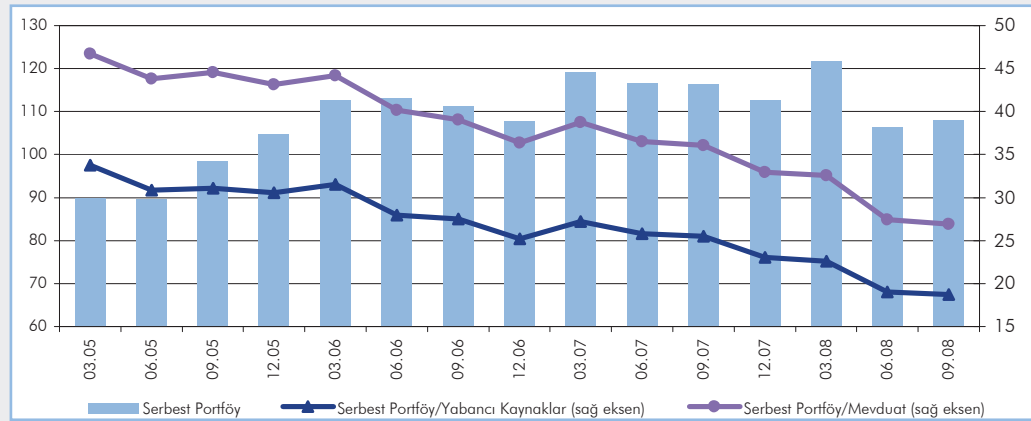
Grafik III.25.
Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar YTL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Nakit ve nakit benzeri değerler arasında en büyük payı bankalardan alacaklar kalemi oluşturmaktadır. Ayrıca, Eylül ayında Para Piyasalarından alacaklar kalemi son iki yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu gelişmede, Bankamızın TP likidite politikası gereği fon açığı olan bankaları Bankamız borçlanma faiz oranına yakın oranlardan etkin bir şekilde fonlaması nedeniyle, fon fazlası olan bankaların, fon açığı olan bankalara Tezgaah Üstü Piyasalarda borç vermek yerine, Bankamıza satış yapması rol oynamaktadır (Grafik III.25).

Grafik III.26.
Teminatların Yükümlülükleri Karşılama Oranı¹ (Milyar YTL, %)

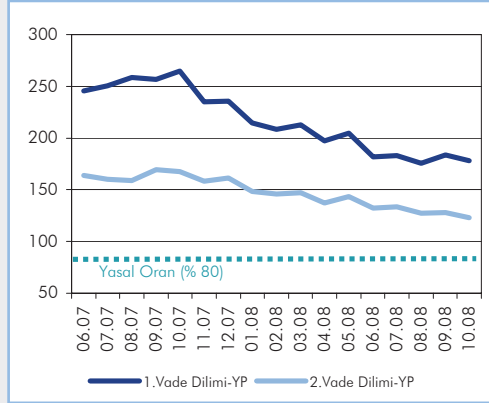

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bu hesaplama katılmayan bankaların dahil edilmemiştir.

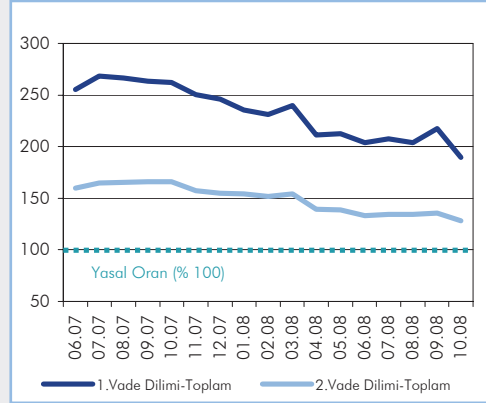
Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda, Merkez Bankası tarafından bankalara likidite temini için kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin yabancı kaynaklara oranının 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 18,7 seviyesinde olduğu görülmektedir. Serbest portföy/mevduat oranı ise aynı tarih itibarıyla yüzde 26,9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.26).

Grafik III.27.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.28.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

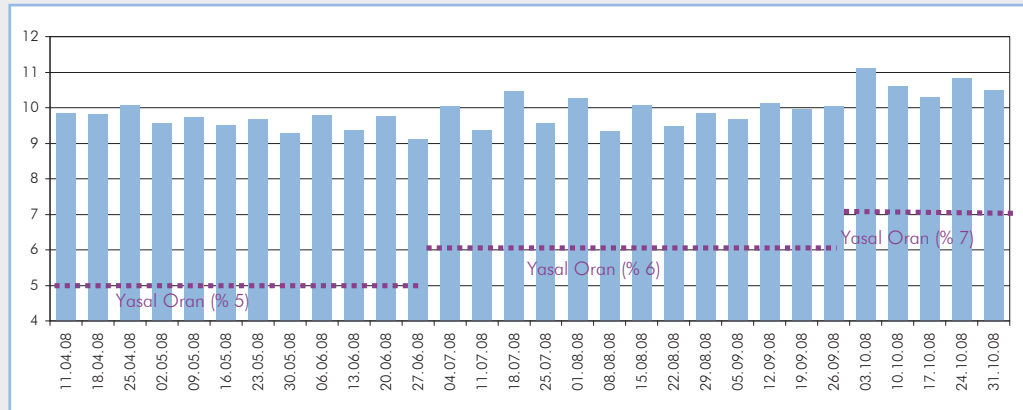

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranları, 1. ve 2. vade dilimleri⁸ için hem toplamda hem yabancı para da, 2007 yılının son çeyreğinden bu yana düşüş eğilimine girmesine rağmen yasal oranların⁹ oldukça üstünde seyretmektedir (Grafik III.27 ve Grafik III.28).

5 Nisan 2008 tarihinde söz konusu Yönetmelik'te yapılan değişiklikle getirilen ve stok değerler ile yüzde yüz dikkate alınma oranı üzerinden hesaplanan likidite yeterlilik rasyosunun da yasal oran olan yüzde 7'nin üzerinde seyrettiği görülmektedir (Grafik III.29).

Grafik III.29.
Bankacılık Sektörünün Stok Değerler Üzerinden Hesaplanan Varlık ve Yükümlülükler İlişkin Likidite Yeterlilik Oranı (%)

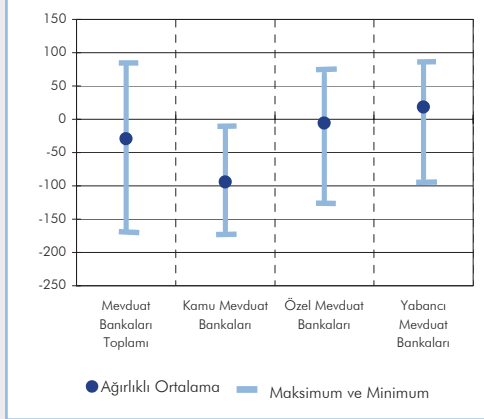
Kaynak: BDDK-TCMB

Son küresel kriz bankalararası piyasalardan fonlanan bankaların mali yapısının ne denli kırılgan olabileceğini göstermiştir. Türk bankacılık sektörünün en önemli kaynağının perakende mevduat olması, bankalararası fonların oynaklığına duyarlılığı kısıtlamakla birlikte, 2008 yılı Eylül döneminde 57,5 milyon YTL olarak gerçekleşen mevduat bankaları fonlama fazlasının gittikçe azaldığı da dikkat çekmektedir.

⁸ Varlık ve yükümlülüklerden vadeye kalan süresi 0 ile 7 gün arasında olanlar 1. vade dilimini, 0 ile 31 gün arasında olanlar ise 2. vade dilimini oluşturmaktadır.

⁹ Bu oranlar, her iki vade diliminde, toplam likidite için yüzde 100, YP likidite için yüzde 80 olarak belirlenmiştir.

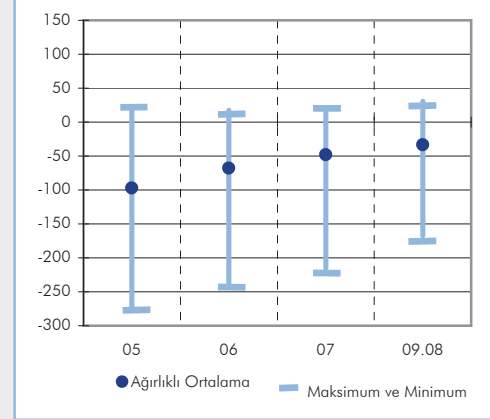
Grafik III.30.
Fonlama Fazlası (Açığı)
(%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Fonlama Fazlası (Açığı) = (Krediler-Mevduatlar)/Krediler
(2) TMSF bünyesindeki banka dahil edilmemiştir.

Grafik III.31.
Aktif Büyüklüklerine Göre İlk 10 Bankanın
Fonlama Fazlası (Açığı)¹ (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

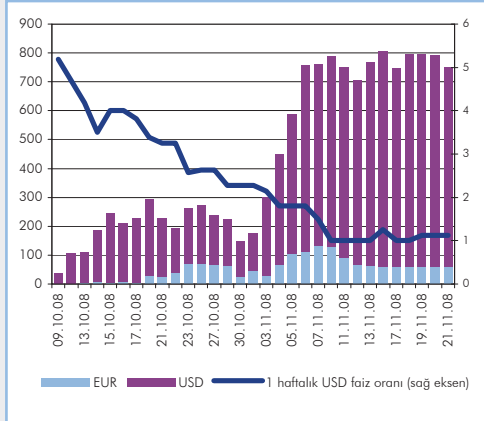
(1) Fonlama Fazlası (Açığı) = (Krediler-Mevduatlar)/Krediler

2008 yılı Eylül ayı itibarıyla, sektörün fonlama fazlası banka grupları itibarıyla incelendiğinde, özellikle kamu bankalarının fonlama fazlası olduğu, yabancı mevduat bankaları grubunda ise ana ortaklıktan fonlanmaları dolayısıyla fonlama açığı olduğu dikkat çekmektedir. 2005 yılından bu yana her dönemin aktif büyüklüklerine göre ilk 10 bankası incelendiğinde, bankalar arasındaki farklılaşmanın giderek azaldığı, ancak fonlama fazlasının düşüş gösterdiği görülmektedir (Grafik III.30 ve Grafik III.31).

9 Ekim 2008 tarihinde yeniden faaliyete başlayan Merkez Bankası Döviz ve Efektif Piyasaları Döviz Depo Piyasası işlem hacimleri artmakla birlikte, faiz oranlarının gerilediği görülmektedir. Faiz oranlarındaki bu düşüş, bankacılık sektörünün yeterli döviz likiditesine sahip olduğunu göstermektedir (Grafik III.32).

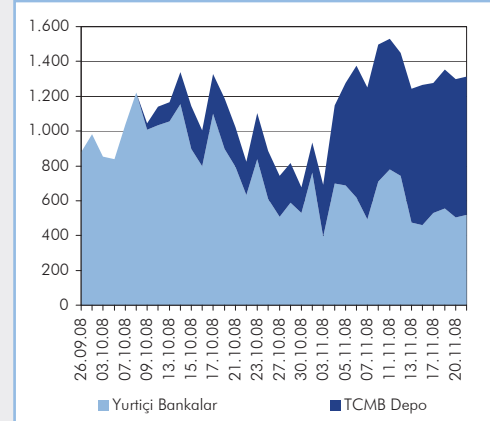
Diğer taraftan, söz konusu piyasanın açılışına bağlı olarak bankalararası işlemlerin Tezgah Üstü Piyasalar'dan bu piyasaya kaydığı izlenmektedir (Grafik III.33).

Grafik III.32.
Toplam Döviz ve Efektif Piyasaları Döviz Depo
Piyasası İşlemleri ve Faiz Oranı
(Milyon USD, %)

Kaynak: TCMB

Grafik III.33.
Yabancı Para Bankalararası İşlemler
(Milyon USD)

Kaynak: BDDK-TCMB

Küresel likidite koşullarındaki gelişmeler, bankaların likidite yönetiminin önemini artırmaktadır. Bu çerçevede Merkez Bankası, bu dönemin en az sorunla atlatılabilmesini ve ödemeler sisteminin sağlıklı bir şekilde çalışmasının devamını teminen gerekli önlemleri almaya devam edecektir. Bununla birlikte, Merkez Bankası'nın alınan tedbirlerin amacına ulaşabilmesi için bankaların likidite yönetimlerinde etkinliği korumaları gerekli görülmektedir.

Kutu 10.

“Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” te Yapılan Değişiklik

Bilindiği gibi, “Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” uyarınca “vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler”in stok değerleri üzerinden öngörülen dikkate alınma oranları “gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerler” altında sınıflandırılan menkul değerler için öngörülen dikkate alınma oranlarından daha düşük tutulmuştur. Ancak, 1 Kasım 2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu kararı ile bankalarca gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan veya satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırılan finansal varlıkların TMS 39 ve TFRS 7’de yapılan değişiklikler çerçevesinde vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler içerisinde yeniden sınıflandırılması halinde, likidite yönetmeliği uygulamasında eski sınıflandırmalarına karşılık gelen oranlarda dikkate alınmaya devam edilmesine imkan tanınmıştır.

III.4. Finansal Sağlamlık Endeksi

Finansal Sağlamlık Endeksi (FSE), bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığının ne yönde hareket ettiğine ilişkin bir “bileşik gösterge” oluşturmak amacıyla hesaplanmaktadır. Endeksin oluşturulmasında; aktif kalitesi, likidite, kur riski, faiz riski, kârlılık ve sermaye yeterliliği endeksleri olmak üzere altı alt endeks kullanılmıştır. Her bir alt endeks için de bankacılık sektörünün risklerini ve kırılganlıklarını yansıtacak rasyolar seçilerek, bunlar belli ağırlıklar çerçevesinde endeksi oluşturmuştur (Tablo III.12).

Tablo III.12 Finansal Sağlamlık Alt Endeksleri

	Göstergeler	Endekse Etkinin Yönü	Ağırlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler/Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / ToplamAktif ²	pozitif	1,00
Kur Riski	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu/Özkaynaklar ³	negatif	0,50
	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/Özkaynaklar ^{3,4}	negatif	0,50
Faiz Riski	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁶	pozitif	0,50
	Sermaye Yeterliliği Rasyosu	pozitif	0,50

(1) Duran Aktifler; iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(2) Likit Aktifler; nakit değerler, Merkez Bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

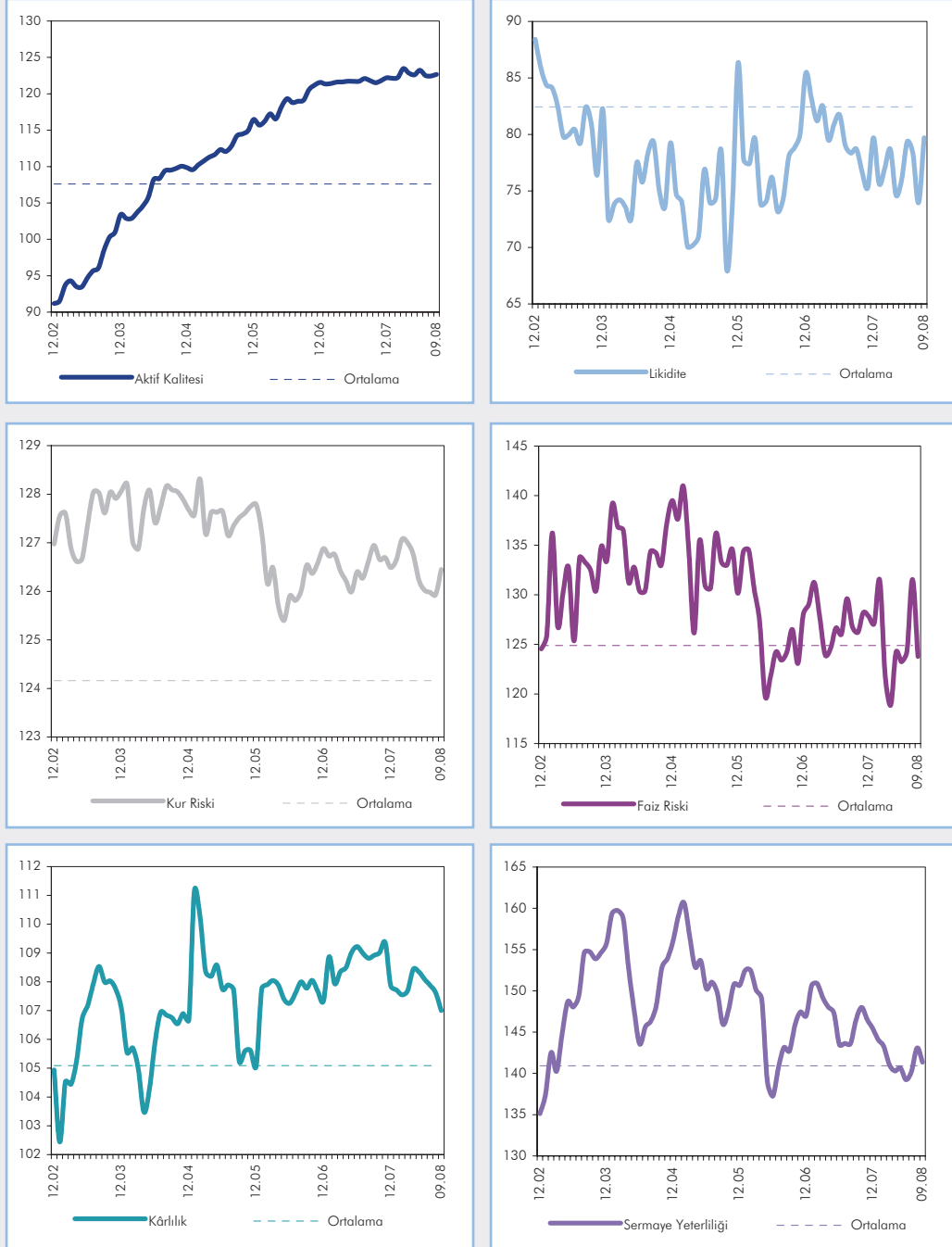
(3) Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımı olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(4) Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(5) Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(6) Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Grafik III.34.
Finansal Sağlamlık Alt Endeksleri¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalamalar, ilgili alt endekslerin Aralık 1999-Eylül 2008 ortalamasıdır.

FSE'yi oluşturan alt endeksler incelendiğinde (Grafik III.34);

i. Aktif Kalitesi Endeksi: 2007 yılı sonunda 122,2 olan aktif kalitesi endeksi, 2008 yılı Eylül ayında esas olarak duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payının azalması ve takibe dönüşüm oranının azalması nedeniyle 122,7'ye yükselmiştir.

ii. Likidite Endeksi: 2007 yılı sonunda 79,7 olan likidite endeksi, likit aktiflerin toplam aktifler içerisindeki payının değişmemesi nedeniyle 2008 yılı Eylül ayında aynı seviyesini korumuştur.

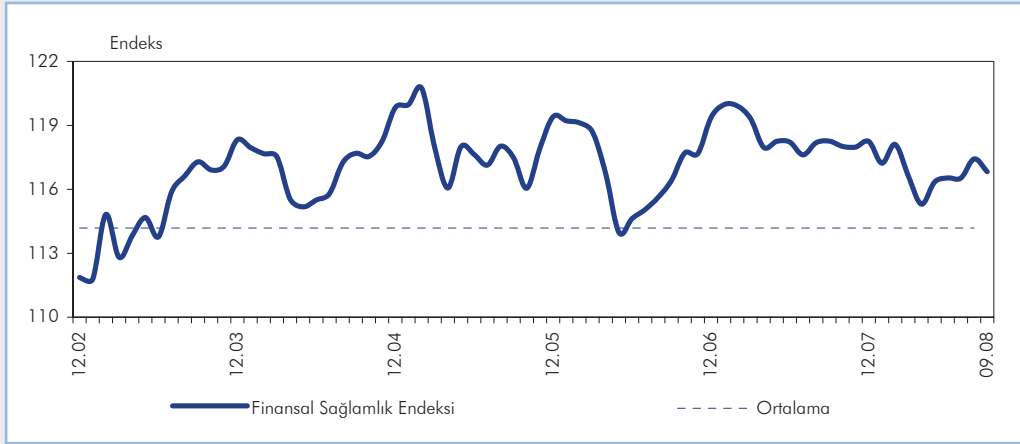
iii. Kur Riski Endeksi: 2007 yılı sonunda 126,5 olan kur riski endeksi, 2008 yılı Eylül ayında aynı seviyesini korumuştur. Bankacılık sektörünün bilanço içi açık pozisyonunun azalması ve YP net genel pozisyonunun sınırlı olması nedeniyle kur riski endeksi dar bir aralıkta seyretmektedir.

iv. Faiz Riski Endeksi: 2007 yılı Aralık ayında 127,8 olan faiz riski endeksi, 2008 yılı Eylül ayında 123,8'e gerilemiştir. Faiz riski endeksinin azalışında, bankaların yükümlülüklerinin vadesinin kısalması sonucu Türk parası cinsinden 1 aya kadar vadeli faize duyarlı aktifler ile 1 aya kadar faize duyarlı pasifler arasındaki farkın özkaynaklara oranındaki artış etkili olmuştur.

v. Kârlılık Endeksi: 2007 yılı sonunda 107,9 olarak gerçekleşen endeks, bankacılık sektörünün özkaynak ve aktif kârlılıklarının azalmasına bağlı olarak 2008 yılı Eylül ayında 107'ye gerilemiştir.

vi. Sermaye Yeterliliği Endeksi: 2007 yıl sonu itibarıyla 145,4 olan endeks, sermaye yeterliliği rasyosu ve serbest sermayenin toplam aktiflere oranındaki gerilemeye bağlı olarak 2008 yılı Eylül ayında 141,4'e gerilemiştir.

Grafik III.35.
Finansal Sağlamlık Endeksi¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalama, finansal sağlamlık endeksinin Aralık 1999-Eylül 2008 ortalamasıdır.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi, likidite, sermaye yeterliliği ve faiz riski endekslerindeki azalışa bağlı olarak 2008 yılı Nisan ayında 2007 yıl sonuna göre 2,9 puan azalarak, 115,3 seviyesine kadar gerilemiştir. Takip eden dönemde artış eğilimine giren FSE, Eylül ayında 116,8 değerini almış olup, sektörün sağlıklı bir yapıda olduğuna işaret etmektedir (Grafik III.35).